

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE WEE JEUGD VERNIEUWT

ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Bouts, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fernhout, Vreesland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Kelzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. W. Marinestijn, Amsterdam; Dr F. C. Molster, Rotterdam; G. Melma, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rollmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij voornithetaling.
Voor 4 Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f8.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Ware en valsche „mystiek“ in de zielszorg. — Uit de Schrift. Opstanding en heerlijkheid. (Rom. 8:11; 2 Cor. 5:18). — Kerk. Leven. Modernistische geloofslijden. III. — Lit. en Kunst. Dr. Ritters „Kritische Reis“. — Pop. Wetensch. Schetsen: Iets over het beeld van Jesus in de moderne literatuur. XXVIII. — Opvoeding en Onderwijs. Individuele Opvoeding. IV. — Persoonlijk. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

WARE EN VALSCHE „MYSTIEK“ IN DE ZIELSZORG.

Wanneer ik aan het nit de praktijk opgekomen verzoek, om iets te schrijven over „ware en valsche „mystiek“ in de zielszorg“, ga trachten te voldoen, dan wil ik enkele voorafgaande opmerkingen doen.

Allereerst leg ik den nadruk erop, dat de volgende artikelen met opzet het vraagstuk stellen en naderen, niet van theoretische, doch van praktische zijde.

Wilde ik het onderwerp, gelijk het boven geformuleerd is — met of zonder aanhalingsteekens voor het woord „mystiek“ — rustig behandelen in gewonen redeneerenden vorm, dan diende ik eerst eenige kolommen te wijden aan de betekenis van het woord „mystiek“, daarna het begrip „mystiek“ te onderscheiden van verwante begrippen; ik moest dan het verschil aanwijzen (en in elk geval mezelf streng voor oogen houden) tusschen „mystiek“ en „mysticisme“, en „piëtisme“, en „piëteit“, en „bevinding“, en „geloof“, en ik moest een verhandeling geven, althans daarvan de hoofdlijnen voor eigen bewustzijn volgen, een verhandeling over recht en betekenis van de christelijke mystiek, en de plaats, die deze inneemt in het werk van Gods genade in ons hart enerzijds en in het gewone, algemeen-menschelijke, zielkundig bestaan van de persoonlijkheid anderzijds. En nog zoo heel veel meer.

Maar van dit alles zal hier niets geschieden. Ik bedoel slechts enkele algemeene opmerkingen te geven, die de praktijk van iederen „zielzorger“ raken. Alle poging tot wetenschappelijke ordening der stof en tot systematischen opzet der redeneering ontbreekt in de volgende artikelen. Inzoooverte is hierin opzet, dat enerzijds vele onzer lezers een dergelijke wijze van behandeling zoo af en toe gaarne zouden zien, en dat anderzijds slechts op deze manier door mij kan voldaan worden aan een tot mij gericht verzoek, om een, zuiver praktisch bedoelde, inleiding op een ouderlingenconferentie over „ware en valsche mystiek in de ouderlingenpraktijk“, naar den zakelijken inhoud althans, weer te geven in geschrifte. Met eenige wijzigingen en weglatingen wil ik het toen gesproken trachten uit te werken.

In verband hiermee vraag ik de aandacht voor een tweede opmerking: er staan aanhalingssteekens, niet zonder groote oorzaak, in den titel hierboven om het woord „mystiek“, en in alles, wat nog volgen zal, mogen die aanhalingssteekens er geen oogenblik af. Het is immers mijn vaste overtuiging, dat veel van wat doorgaans „mystiek“ heet, volstrekt dien naam strikt genomen niet waard is; dat voorts in ons praktisch kerkelijk-geestelijk leven termen als „mystiek“, „bevinding“, „onderwerpelijkheid“, „ervaring“, „geloof“, „gemeenschap met God“, enz., kris-kras dóór elkaar gebruikt worden; dat dit heel jammer is en dat het niet goed is, maar dat er bitter weinig tegen te doen is. Zelfs ben ik van meening, dat heel de tegenstelling, die in mijn titel vastgelegd

is, „ware of valsche mystiek“ eigenlijk, en strikt genomen, een onding is. Er is veel meer reden om te spreken van „christelijke“ en „niet-christelijke“ mystiek, mystiek, die uit het geloof en die niet uit het geloof is, enz. De tegenstelling „ware en valsche mystiek“ is, wetenschappelijk genomen, van alle kanten aanvechtbaar. Bovendien is ze uitermate zeer enghelder. Want alleen reeds als men denkt aan de lijdensgeschiedenis, die het enkele woord „mystiek“ heeft ondergaan, en die ze, och arme, bij dichters en schriftgeleerden of hun dubbelgangers, nog dagelijks doorleven moet, ik herzeg: alleen reeds, als men aan de lijdensgeschiedenis van het woord „mystiek“ denkt, is er reden voor een nuchter-wetenschappelijk mensch, om mij, alleen reeds na enkele lezing van mijn titel, te interpellieren met de gemoedelijke, maar niettemin vonnis-strijkende vraag: „mijnheer u spreekt een paar gróóte woorden „gelassen“ uit, en reeds uw titel is een luxe, die slechts hij zich permitteeren kan, die onderscheiden filosofische en psychologische scholen vernuftigd heeft, en daarbenevens zijn eigen denkbeelden tegenover die alle heeft ontfouwd; och, mijnheer, verklaar u nader?“

En, wetenschappelijk gesproken, zou deze interpellant met zijn koele critiek het grootste gelijk van de wereld hebben. Het vriesd vaak bij menschen, die gelijk hebben“).

Niettemin — en dat is nu het leuke bij een praktische bespreking der dingen — niettemin weet ik, dat, ondanks het gróóte gelijk van dezen onderstelden wetenschappelijken interpellant met de monoële, toch iedereen onder onze praktische werkers op kerkelijk erf mij dadelijk begrijpt in den overigens door mezelf theoretisch veroordeelden titel. Want, wij allen hebben zoo onze gangbare termen. En, zelfs het misbruik der woorden, en ook zelfs het door elkaar werpen ervan, vertoont nog een zekere wetmatigheid; en die is wel zóó sterk, dat iedereen onder onze predikanten, ouderlingen of meelevende christenen dadelijk begrijpt, waar het over loopen zal hier, niet alleen, maar de tegenstelling, die mijn titel aangaf, zelf ook in zijn woorden uitspreekt en zóó doet gelden. De titel van het bovenbedoelde inleidend woord is mij trouwens zóó aangegeven in het ter bespreking overgegeven onderwerp.

En daarom laat ik alle zulke bezwaren in dezen praktischen opzet maar glippen, en ga met beide voeten op den bodem der praktijk staan, naast iederen praktischen werker in de zielszorg. Als maar afgesproken is, bij voorbaat, dat de aanhalingsteekens mijn door den arm der praktijk opgeheven schild blijven tegen alle pijlen der theorie, ook van mijzelf.

Dit dan pro domo, want de tijden zijn boos, omdat ze in menig opzicht zoo goed zijn.

Er valt trouwens nóg wel het een en ander te zeggen vóór de bespreking van gezonde en ziekelijke openbaringen van het verborgen godsdienstige leven, juist gelijk deze in de zielszorg ons ontmoeten.

Want de engere, private zielszorg is onder ons voor het overgrootste deel in handen van ongeletterden. Zonder de betekenis van den dienst des

*) Dit is iets anders, dan Gods gelijk-hebben, of het gelijk-hebben van Zijn Kerk, te willen aantoonen. Ik zeg dit even, omdat sommige broeders dat verschil over het hoofd zien; waarin zij stellig geen gelijk hebben, noch geven.

Woords en van het overige predikantswerk ook maar een oogenblik uit het oog te verliezen, constateert men toch, dat in onderscheiden Gereformeerde kerken, waar vele ouderlingen, dikwijls met groote opoffering, zich geven aan het geregelde huisbezoek, numeriek het contact met de niteenlopende typen van geestelijk leven in de gemeente voor het grootste gedeelte berust bij het ouderling-schap. En onder hen, die dit ambt bekleeden, zijn dan weer de meesten menschen, die in hun laxatie van wat zich als „mystiek“ of „mysticisme“ aandient, geen andere mogelijkheden van „oriëntering“ op dit terrein hebben, dan die, welke hun gereformeerd besef, hun dikwijls zuiver functionerende „voelhorens“, en hun eigen Schriftonderzoek hun openstelden. Al zou men nu ook voor hen het Ouderlingenblad tot een dagblad met ochtend- en avondeditie maken, en wekelijks conferenties voor hen beleggen, het is nu eenmaal onbegonnen werk, van hen te vragen, dat zij wegwijzen zullen worden in de kronkelgangen van het debat, dat de „wijzen en verstandigen“, als Deissmann, Söderblom, Heiler, Von Hügel, Merx, von Dobschütz, Aalders, Bouwman, Vorster, Otto, Brunner, Schunli, Dittney, Ritschl, Seeberg, Schaefer, Wabberton, Hoekstra, James, Geelkerken, Mehlis, Weber, Meinertiz, en zeer veel anderen, met elkander voeren over wezen en waarde der christelijke mystiek.

Wij kennen wel geen leken, en zelfs de doorgaans aan dezen term gehechte betekenis lijkt ons voor den doorsnee-ouderling volstrekt niet passend. Maar wél moet men ermee rekenen, dat er waarheid ligt in de opmerking van Adolf Deissmann, dat met name in „leekenkringen“ het woord „mysticisme“ een noodlottige (verhängnisvolle) rol speelt; dat er voor het minst waarheid in ligt, zodra men maar dezen tragischen volzin in de gereformeerde taal heeft overgezet. En juist, omdat onze ouderlingen zonder eenige bepaalde studie, en dikwijls zonder eenige mogelijkheid van inzage van voorafgaande gegevens over de objecten hunner zielszorg, afgezonden worden naar menschen van allerlei slag, typen van echte dan wel vermeende vroomheid, die hun zielsgeheim, en hun gezelschapsgeheim, en hun dag- en nachtgeheim, zeer moeilijk laten raden, tenzij dan, wanneer men jaren lang door studie en vooral ervaring hen dadelijk kan herkennen en enigermate rubriceren, — juist daarom hebben de ouderlingen het dikwijls zoo moeilijk. Op de predikanten (die meestal uit een andere streek afkomstig zijn, dan waarin zij hun ambtelijke entree doen) hebben zij vóór, dat ze de eigenaardigheden van de „mystiek“ of „mysticisme“ vroomheid in hun eigen omgeving gemakkelijker van den aanvang kennen; althans, wanneer het ouderlingen betreft, die bleven wonen in hun eigen omgeving. Maar bij de predikanten (die helaas zelf ook dikwijls den ambtelijken arbeid moeten ingaan, zonder iets te weten van wat er op dit terrein te beleven valt) staan zulke ouderlingen dan weer hierin ten achter, dat zij, juist als het geestelijk vroomheidstype van hun eigen omgeving hun uit jeugdervaring vertrouwd is, grootere moeite zullen hebben, om met koel hoofd en gereformeerd instinct, den toets der Schrift en der belijdenis daarbij aan te leggen. Want wat men van jongsaf kent, treedt niet zoo gemakkelijk binnen de wanden onzer eigen persoonlijkheid in het gericht. En als we dan aan onze groote steden denken, aan welker rand zich

geestelijk gevogelte van allerlei vleugel pleegt meer te zelden, dan voelen we dadelijk welk een zware last op onze ouderlingen drukt; zij krijgen onophoudelijk nieuwe „adressen” — o, die groote kerken met „adressen” — en moeten maar afwachten, wat er voor den dag komt op hun bezocht. Het ware te wenschen, dat de tegenwoordige hekelaar van ouderlingen in een deel der liberale pers eens meer afwist van de moeilijkheden, die deze klasse van geestelijke werkers dan toch maar aanpakken; en als een jong predikant, die na een slechts paar jaren ambtelijk rondgekeken te hebben, constateerde, dat het ambt en zijn dragers onder ons objecten van „afgoderij” zijn geworden, eens werkelijk deze groep van ambtsdragers in de steden had leeren kennen, dan zou hij geweten hebben, dat de praktijk zelf hen dikwijls zoo benauwt, — en pas op, als ge „niet meer moeilijk hebt! — dat zij het wel laten zullen op een voetbankje te gaan staan, dat bestemd is voor candidaat-afgodjes. Ze hebben vaak eerlijk onder het werk.

Want — en hier raak ik weer een andere praktische moeilijkheid aan — want juist op dit terrein behoort de ouderling, en evenmin de dominee, tot dat eigenaardige slag van menschen, die „gewoon zijn, dat ieder naar hen luistert”, en hun oordeel met eenige onderworpenheid afwacht. De „ware mystiek” spreekt niet gemakkelijk, want zij kan dikwijls niet. En de „valsche mystiek” spreekt, tenzij dan onder de „vriendjes”, ook niet gemakkelijk, want zij wil doorgaans niet. Wat zou zoo’n letterknecht van de domineesfabriek, wat zou zoo’n ouderling, die het waagt met de Schrift en de belijdenis te komen? Altemaal verstandswerk immers! Maar wie „van God geleerd is” is een ander, dan die „god geleerd” is. Een bekende tegenstelling, en die weer opgeld doet onder nieuwere reformatoren....

Ja, dat is wel een heel groot bezwaar; men kan de diagnose niet gemakkelijk stellen, want de patiënten, die er zijn, beschouwen hun geestelijke dokters als alleen maar patiënten („dooien” is eigenlijk de term). En die in de mystiek nog zuiver willen leven, en dan hongeren en dorsten naar het Woord van God, die zullen zoo heel moeilijk toch ook nog spreken. Er zijn kerken, waar van alle huisbezoeken schriftelijk rapport ingeleverd wordt, op deze manier, dat vaste vragen worden beantwoord. Niet alleen de vragen, door ouderlingen op een formulier, die nog wel ruimte overlaten voor notities omtrent het criterium van „ware of valsche mystiek”, maar vooral de antwoorden zeggen doorgaans weinig of niets juist over dat „mystieke” leven. En het is geen wonder! Zeg nu maar eens in u paar regels het typeerende van iemands mystieke levensgangen. Dat doen onze psychologische laboratoria eerst na zorgvuldig onderzoek, waarbij het object niet veel te vertellen heeft, en waarbij den onderzoeker allerlei vaktermen ten dienste staan. Maar in de praktijk der zielszorg hebben de objecten van het onderzoek een onverkort recht van zwijgen, of van er omheen praten of van actieve inquisitie. En wie kent de vaktermen? Ze zijn er niet, tenzij dan..... aan de overzijde, waar de probleemstelling niet deugt en de vaktermen ieder voor zich haast een kort begrip zijn van ongereformeerde conclusies.

Dus is de stand van zaken zoo: een ongeroepen dokter bij een of verlegen of verachtenden patiënt; en bij den dokter, als hij goed is, een diep besef van eigen onwetendheid. Daarbij een voorzichtige voelen en tarten enerzijds, een schuchter of hooghartig zwijgen (een vorm van zelfpantsering dikwijls ook weer) anderzijds.

Vooraf dat zwijgen bij de typen der „valsche mystiek” maakt het werk dikwijls zoo uiterst moeilijk. Trouwens, de „litteratuur” is er vol van, en levert illustraties bij de vleet, om te bewijzen, dat niet alleen de als persiflage bedoelde „visioenen” van den nuchteren criticus der mystieke vromen, maar vooral ook de als goddelijk geschenk aangekondigde echte visioenen der lieden van de ware mystiek soms: „zich oplossen in stank”²⁾. En deze is in de dierenwereld, en in navolging daarvan ook op groote schaal in de chemischen-oorlogvoerende menschenwereld, een afweerwapen tegen den vijand. De getrouwe, eerlijke, criti-

sche, waarheidsprekende zielzorger nu wordt door de menschen van de valsche mystiek zeker tot zijn vijanden gerekend. En in dien meeningsstrijd wordt het debat dan dadelijk vertroebeld, omdat juist de man der meest individualistische belevenissen rare sprongen doet, als hij in de benauwdheid komt. Is hij in het gemakkelijk gezelschap van gelijkgezinden, of althans van sympathieken („zin” is ook in zijn samenstellingen als „ge-zin-d”, een woord om zuinig op te zijn) — dan heeft hij de neiging om te zeggen: wat ik voel en beleef, dat is het gansch aparte; ik ben van God gesteld als een eenzame, een baken in zee, een nachtluitje in den komkommerhof, wat ik heb, dat is het gansch bijzondere; vaders noch kinderen hebben dat gekend, ge kunt het ook in boeken van tijdperk, van bepaalde periodes, niet lezen, want het is hemelsch geheimschrift, te lezen slechts voor ingewijden op de tafelen van mijn ziel, binnenste kamer, wel te weten. Ik ben zonder vader en zonder moeder; ik ben de allerindividueelste bij de gratie Gods. Maar kom met uw critiek, kom met Schrift en belijdenis naar dezen mystieken broeder toe, en, tien tegen één, ge zult dadelijk beleven, dat hij zich verschanst achter de „vaderen”. Niet vragen welke vaders, en nog minder die „vaderen” rubriceren naar hun tijd en zijn geestelijke stroomingen of stroomverleggingen! Neen: wees tevreden met dat alleralgemeenste: de vaders! Vandaag, als de zon schijnt, zijn ze zuiver individueele exceptie op alle regelen van vaders en zonen; morgen schuilen ze in (niet „achter”, want dat zou nog op hulpbehoefheid lijken, maar: „in”) de phalanx der vaders; men kan van de dooden trouwens gemakkelijker een leger in de lucht zetten, dan van de levenden een op aarde. Het is overal de oude historie: als de dames Wolff en Deken critiseeren het mysticisme van enkele broertjes en zusjes van hun tijd, dan komt er een van hun vertrouwden, en zaagt van dik vaderenhout apologetische planken: „De Vaderen des Vaderlands (!) verdedigt tegen de Lasteryke Zanthorstische Geloofsbelijdenis”³⁾. Nu willen we Betje Wolff en Angie Deken niet gelijk geven, alteminst. Maar we zeggen toch ook tot de door haar gekapt⁴⁾ lieden: dat ge die vaders des vaderlands aan uw zijde stelt, dat is ook maar een onwezenlijk gebaar. Het bewijst alleen maar, dat men met u niet praten kan, dat ge eerst zoekt naar een vorm van inlijving in de „wolk der getuigen”, als u dat te pas komt, en niet voorzoover het van Godswege uw roeping is.

Om niet meer te noemen: wie de geschriften leest van Van Koetsveld (baas Perkens in De Pastorie van Mastland), of wie in D. de Wit, Kudde en Herder, de interessante en biografisch betekenisvolle schets treft van de „Jannemannen” op het terrein van Ds Houtzagers: Kootwijk, de Jannemannen, die natuurlijk dadelijk weten, dat hun tegenspreken behoort tot de „stomme honden”, die „niet kunnen bessen”; of wie Guido Filits (ds J. C. Sikkil), „Geluuterd” kent, of ds Hogenbirks „Neveldijk” of het (ongereformeerde) boek van J. C. v. Wijck, „Uit ’s Levens Laagten”, van Rotterdams geestelijken zelfkant, — die weet en ervaart telkens weer, dat een rustige diagnose stellen niet mogelijk is, als men het hebben moet van het normaal uitwisselen van gedachten tusschen zielzorger en „mystieken” broeder.

Onze ouderlingen, en iedere zielzorger met hen behooren dan ook de valsche mystiek niet pas te heoordeelen uit haar eigen openbaringswijzen, doch ze moeten tot de verschijnselen, die zich op dit terrein voordoen, komen met een voorafgaand oordeel, dat uit de Schrift en het gereformeerde dogma ontleend is, en zoo moeten ze het ziektebeeld kunnen aanwijzen en herkennen uit de vooraf verworven kennis van de gezondheid. M.a.w. de valsche mystiek is geen zielkundig te „benaderen” verschijnsel; men moet de ware mystiek uit de Schrift kennen, om de valsche te onderscheiden. — Dat is trouwens de gereformeerde lijn: geen zielkunde, die van beneden naar boven werkt, doch de openbaring, die van boven naar beneden komt, leert ons het recht verstand van de dingen om ons heen.

K. S.

²⁾ Kallf, Gesch. d. Ned. Lett., VI, 290. In Dr. A. A. v. Scheijven „De Herwerking van een pietistisch getuise gemeente”, 1914, Oosterbaan en Le Cointre, Goes, moet hl. 13, niet in de veroving naar dit boek inplaats van deel V gelezen worden VI. Hetzelfde geldt van de noot op bl. 42/43.

UIT DE SCHRIFT.

Opstanding en heerlijkmaking.

En indien de Geest Desgeenen, Die Jezus uit de dooden opgewekt heeft, in u woont, zoo zal Hij, Die Christus uit de dooden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, Die in u woont.

Romijnen 8: 11.

En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aan schouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.

2 Korinthe 3: 18.

Hoe staat het met uw heerlijkmaking, mijn ziel? Vreemde vraag!

Wordt die wel ooit, zelfs in de heilige stilte der zelfbeproeving gesteld?

Zie, gij onderzoekt dan wel of gij wast in het geloof, toeneemt in de liefde, vordert in de heiligmaking.

Maar uw heerlijkmaking ligt daarbij buiten uw gezichtskring.

Is heerlijkmaking niet een zuiver toekomstbegrip? Zal uw heerlijkmaking niet eerst gerealiseerd worden, wanneer over de plaats, waar straks uw lichaam in donkeren aardschoot wordt geborgen, de bazuinstoot weerklinken zal: kom uit?

Leert de Schrift zelf niet, dat de Geest, die Jezus uit de dooden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen zal levendmaken en geschiedt dat niet eerst in den dag uwer zalige opstanding?

Maar, mijn ziel, als gij vuriger verlangd om de kracht van Christus' opstanding te kennen, zoudt gij zoo niet spreken.

Zeker, de tabernakel waarin gij woont, wordt verbroken.

Aan het graf zal, zoodra gij van uw sterfelijke orgaan zijt losgemaakt, getuigd worden, dat er een verderfelijke lichaam wordt gezaaid en dan mag er immers tot roem van uw Heiland aan worden toegevoegd: het wordt opgewekt in heerlijkheid?

Doch vergeet dit niet: de Geest, die Jezus uit de dooden heeft opgewekt, woont thans reeds in u.

Hij wordt niet pas in de toekomst, maar Hij is op het oogenblik al de Geest der opstanding.

Beteekende opstanding voor Christus verheerlijking, de Geest is als Geest der opstanding ook in het heden aan uw verheerlijking werkzaam.

Hoe dit zich toedraagt, is een groote verborgenheid.

Maar een verborgenheid, waarvan de feitelijkheid vaststaat.

Uw heerlijkmaking is heerlijker dan die van Mozes op den berg, toen zijn gelaat zoo hemelsch glansde.

Dat was een tijdelijke heerlijkmaking.

Het was ook slechts een uitwendige heerlijkmaking.

Maar de uwe is een inwendige en een blijvende.

Als de Geest u in geloofskontakt brengt met den verhoogden Christus, dan weerspiegelt zich in u rechtstreeks de heerlijkheid uws Heeren.

Dan ligt de parelende dauw van den opstandingsmorgen over u, o mijn ziel, gespreid.

Hebt gij dit nog nimmer opgemerkt?

Maar dan zijt gij ook nog niet dikwijls opgestaan als het begon te lichten om den Opgestane te ontmoeten.

Dan zijt gij te zeer op uw rust gesteld.

Waak op, o ziel, en sla met aanbidding gade hoe Christus nu reeds over u licht.

Neen, dat is niet maar een verheldering uws verstands.

Het is een verheerlijking van uw diepste wezen.

Het is een verheerlijking, die aldoor in schoonheid stijgt, in intensiteit groeit, naar het beeld van Christus heen u verandert.

Van heerlijkheid tot heerlijkheid vormt de Geest des Heeren u om.

Niettegenstaande uw tegenwerking.

Ondanks uw zonde.

De Heilige Geest werkt aan uw heerlijkmaking voort.

Omdat Christus opgestaan is voor u.

Omdat Jezus' opstanding in u moet worden uitgewerkt.

De Geest, die zich op den Paaschmorgen door geen wachters, geen Sanhedrin, geen Pilatus in zijn arbeid liet hinderen, kan ook in deze konsekwentie van de opstanding door niets worden belemmerd.

³⁾ De Jettie is van G. Kallf, Gesch. der Ned. Letterkunde, V, 1910, blz. 345.